

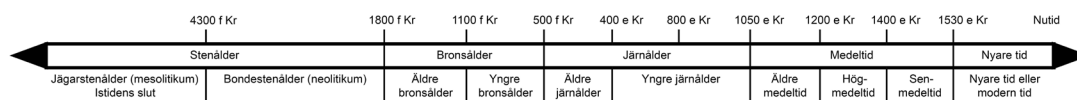
Inför planerat bostadsbygge inom fastigheterna Tahe 1:4 och Flahult 3:150

Månsarp socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län

Archaeological investigation step 2, prio construction expansion in Månsarp parish, Jönköping municipality, Sweden

FÖRKLARINGAR, antikvarisk bedömning och länsstyrelsens krav på åtgärder	
Fornlämning	Lämning som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagen. Bedömningen kan enbart göras för lämning som kvarligger. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den är från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven och kan antas ha tillkommit före 1850. Till varje fornlämning hör ett så kallat fornlämningsområde, ett så stort område på marken som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Fornlämningsområdet är inte ett bestämt område utan avgörs av länsstyrelsen och kan vara olika stort beroende på vilken lämningstyp det är och beroende av i vilken typ av topografi lämningen ligger. Om lämning/dess närområde berörs krävs tillstånd till ingrepp i fornlämning.
Övrig kulturhistorisk lämning	Används för lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Används även för lämningstyper som inte består av en fysisk lämning, t.ex. Fyndplats, Plats med tradition och Fyndsamling. Då flertalet av dessa lämningar registrerats före kulturmiljölagens ändring 2014, kan bedömningen av dem komma att ändras. Lämningar med denna bedömning kan också, beroende på lämningstyp, indikera att fornlämning finns i området. För flera övriga kulturhistoriska lämningar rekommenderas därför samråd med länsstyrelsen om lämning eller dess närområde berörs. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd.
Möjlig fornlämning	Anges för lämningar som kräver vidare utredning för att kunna bedömas som fornlämning. Lämningen ska vara bekräftad i fält och får inte enbart bestå av en uppgift om en lämning. Det är länsstyrelsen som beslutar om vidare utredning krävs, varför samråd krävs om lämning eller dess närområde berörs.
Ingen antikvarisk bedömning	En lämning som är helt undersökt, borttagen eller förstörd har inte någon antikvarisk bedömning. Det gäller också om den är registrerad utifrån en uppgift utan att vara bekräftad i fält, om den utgår på grund av felregistrering eller är överförd till en annan lämning. Lämningen har inget skydd enligt kulturmiljölagen.
Utredningsobjekt	Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser t ex boplatslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att fastställa om det är en fornlämning. Det är länsstyrelsen som beslutar om vidare utredning krävs och hur stora områden som i så fall skall utredas.
FÖRKLARINGAR, åtgärdsförslag	
Arkeologisk utredning steg 1 (AU1)	Syftet med en arkeologisk utredning är att se om fornlämning berörs av projektet. Vid utredning steg 1 görs en genomgång av äldre kartor och arkiv, varefter hela ytan fältinventeras och nypåträffade lämningar registreras, dessa kan gå vidare till förundersökning. Vid AU1 markeras även ytor där lämningar kan tänkas påträffas under mark, dessa områden kan gå vidare till AU2.
Arkeologisk utredning steg 2 (AU2)	Vid en utredning steg 2 görs sökschaktning med grävmaskin eller rutgrävning för hand där jorden sällas, för att se om lämningar finns dolda under markytan.
Arkeologisk förundersökning (FU)	Syftet med denna är att karaktärisera och avgränsa fornlämning. Då tas också prover för t. ex. datering. Om en redan känd forn- eller kulturlämning berörs av exploatering kan länsstyrelsen besluta om en arkeologisk förundersökning utan att någon utredning behövs.
Arkeologisk undersökning (UN)	Vid undersökningen tas fornlämningen bort helt och hållet. Lämningen dokumenteras och kunskapen sparas därmed för framtiden. I särskilda fall kan en lämning, eller ett område med lämningar, bedömas ha så stora värden att den inte får tas bort.
Ingen åtgärd	Lämningen har inte bedömts hysa så stora värden att den kan bedömas som fornlämning, det kan vara t. ex. övriga kulturhistoriska lämningar. Om möjligt bör dessa lämningar bevaras då de är objekt som hjälper oss att tolka landskapets historia. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd (t. ex. Miljöbalken, Plan- och bygglagen eller Skogsvårdslagen).

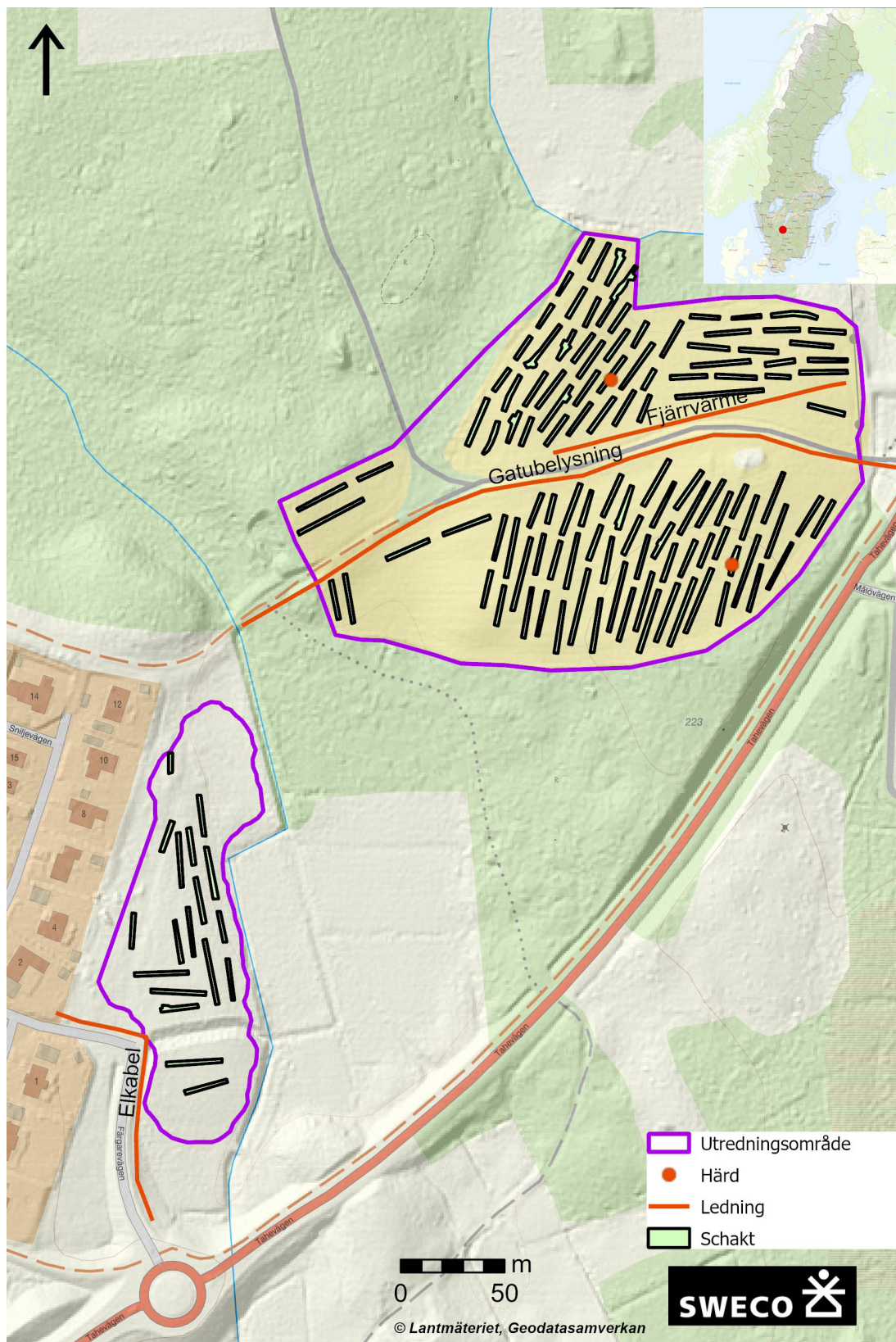

Författare: Annika Petersson, arkeolog, Sweco
 Interngranskare: Fredrik Engman, Arkeolog/kulturgeograf, specialist kulturmiljö Sweco
 Sweco uppdragsnummer: 30044068
 Kulturmiljöregistret uppdragsnummer: 202201446
 Handläggare Länsstyrelsen i Jönköpings län: Jan Borg
 Länsstyrelsen diarienummer: 431-2626-2022

Bild framsida: Norra utredningsområdets sluttande del i syd innan schaktning. Av Annika Petersson

Innehållsförteckning

1. Summary.	5
2. Sammanfattning	5
3. Inledning	5
4. Syfte och genomförande	5
5. Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
6. Resultat.....	6
7. Administrativa uppgifter	9
8. Referenser.....	9

Figur 1. Berörda utredningsområden med schakt, härdar och kablar markerade.

1 Summary

Sweco has carried out an archaeological excavation in Månsarp parish in Jönköping municipality. The excavation was carried out with excavator, two new hearths were found. The hearths were cut, measured, documented and removed.

2 Sammanfattning

Sweco har under hösten år 2022 utfört arkeologisk utredning steg 2, i Månsarp socken i Jönköpings kommun. Utredningen är uppdelade i två områden och omfattar en total yta på cirka 4,8 hektar. Den arkeologiska utredningen utfördes med anledning av Jönköpings kommuns planer på att uppföra bostadsbyggnader i området.

Inom ramen för utredningen grävdes totalt 130 sökschakt. Rester efter två härdar påträffades i det norra området. Härdarna snittades, dokumenterade och togs bort. Utöver härdarna framkom agrara lämningar i form av årderspår och ploglinjer. Marken innehöll större mängder kolrester vilket tolkas som spår från skogsbrukslämningar i närområdet.

3 Inledning

Sweco har under hösten år 2022 utfört arkeologisk utredning, inom fastighet Tahe 1:4 och Flahult 3:150, Månsarp socken i Jönköpings kommun. Utredningen genomfördes efter beslut av länsstyrelsen i Jönköpings län, dnr 431-2626-2022, och föranledes av Jönköpings kommuns planer på att uppföra bostadsbyggnader i området. En tidigare arkeologisk utredning steg 1, gjord av Jönköpings läns museum år 2020, påvisade att de nu berörda områdena passade väl för boplatslämning och krävde ytterligare utredning (Gustafsson 2020).

Arbetet har genomförts i form av sökschaktsgrävning och metalldetektering. Dokumentation har skett genom inmätning, fotografering och upprättande av beskrivningar. Utredningen utfördes av Annika Petersson, arkeolog, Sweco samt Fredrik Engman, arkeolog och kulturgeograf, Sweco.

4 Syfte och genomförande

Syftet med den arkeologiska utredningen är att fastställa om det inom området finns under mark dolda lämningar. Vid den tidigare arkeologiska utredningen steg 1 från Jönköpings läns museum, gjordes en kart- och arkivstudie där historiska kartor, jordartskarta, höjddata, kulturmiljöregistret och lämplig litteratur studerades för att finna indikationer på lämningar.

Fälтарbetet inleddes med besiktning av området inför schaktning. Därefter togs sökschakt upp med grävmaskin. Extensiv metalldetektering utfördes i schakten. Dokumentationen skedde med RTK, mobil enhet och lagrats i Field Maps för ArcGIS. Beskrivning och bilder kan där igenom kopplas direkt till olika lämningar och geometrier.

5 Topografi och fornlämningsmiljö

Den arkeologiska utredningen steg 2 är fördelad på två områden om totalt 4,8 hektar. Det nordligare utredningsområdet består uteslutande av åkermark genomkorsad av en gång- och cykelväg. Åkern är kuperad och kantas av skogsmark. Sydöstra delen av åkern ligger högre än resterande åker. Åt sydväst sluttar åkern kraftigt. Inga schakt grävdes i sluttning. Öster om utredningsområdet, över Tahevägen, ligger industrilandskap. Det sydligaste utredningsområdet består av igenväxt åkermark som åt väst kantas av bostadsområdet Gärdet. Delar av det södra utredningsområdet var omrört och i söder har ett djupt dike grävts. Marken är i området kuperad och jordarten består till största del av sand och grovmo. Mellan de båda områdena rinner en bäck som kantas av sankpartier och skogsmark.

Fornlämningsmiljön i området består främst av skogs- och blästerbrukslämningar som kolningsgropar och slagghvarp (L1972:9713, L1972:9980 och L1972:9318). Inom berörd fastighet Tahe 1:4 utfördes år 2006 en arkeologisk utredning, vilket år 2007 kompletterades med en arkeologisk förundersökning. Man påträffade då härdar, kolbottnar och kolningsgropar. En av härdarna, L1971:2260, har kunnat dateras till 120–260 e.Kr. (Kloo 2007, Ödeen 2009).

Två stensättningar, L1973:7294 och L1973:7876, är belägna 200 meter söder om det sydligaste utredningsområdet, 600 meter sydöst om utredningsområdena ligger även ett gravfält från järnålder, L1973:7963.

Nordöst om utredningsområdet ligger lägenhetsbebyggelse, L1972:9266, omnämnd som Rödjorna. En artikel i Tabergs Bergslags årsbok XIII nämner att en bottenskålla och övrig slagg från äldre järnframställning tidigare återfunnits på platsen (Gustafsson 1982).

Lämningsbilden i området tyder på att marken nyttjats under en längre tid, främst genom skogsbruk och produktion. Endast ett fåtal agrara lämningar har påträffats i området.

6 Resultat

Vid utredningen togs 130 sökschakt upp med grävmaskin. Schakten var mellan 10 och 45 meter långa och cirka 0,4 meter djupa. Bredden var 1,8 meter med viss anpassning då något oklart framträdde.

Marken i åkerområdet var rikt på kolrester. Flertalet schakt innehöll även årderspår och djupare plogspår. Det stora antalet sot och kolfläckar tolkades komma från närliggande skogsbrukslämningar som ansamlats via stenlyft då åkern stenröjts.

Figur 2. Årderspår från norra utredningsområdet.

Figur 3. Kolrester troligen från stenlyft.

Figur 3. Hård belägen på höjd med skörbränd sten.

Två härdar, en på åkerhöjden samt en vid ett något lägre parti i norr återfanns. Hårdarna snittades, undersöktes och borttogs inom ramen för utredningen. Vid undersökning av härden belägen på höjden ansamlades fort vatten. Härden belägen på höjden, L2022:8158, innehöll rikligt med skörbränd sten. Härden i dalen, L2022:8160, var helt stenfri.

Hårdarna har, efter samråd med länsstyrelsen, registrerats som undersökta och borttagna.

Det södra området var även det kuperat. Partier av området hade tydliga moderna inslag av bland annat ett dike samt en dagvattenbrunn. Norra delen av det södra området visade ett något tjockare matjordslager och undergrund av grå, fuktig silt. Marken tyder på att området tidigare varit sankt.

Figur 4. Tidigare sank mark med undergrund av grå, fuktig silt.

Våtmarker och sankmarker kan vara vetenskapligt intressanta vid arkeologiska undersökningar. I detta fall gjordes inga indikationer på förekomst av exempelvis våtmarksoffer, deponier eller någon arkeologiskt intressant verksamhet i området.

Det södra området innehöll väsentligt mindre kolrester än det norrdligare området med åker.

Inga fornlämningar eller arkeologiska fynd påträffades vid det södra området. Båda områdena var förvånansvärt fria från sentida material.

7 Administrativa uppgifter

Län	Jönköpings län
Landskap	Småland
Kommun	Jönköping
Socken	Måsarps socken
Fastighet	Tahe 1:4 och Flahult 3:150
Länsstyrelsens dnr	431-2626-2022
Länsstyrelsens beslutsdatum	2022-05-17
Sweco uppdragsnummer	30044068
Uppdragsledare	Fredrik Engman och Annika Petersson
Personal	Fredrik Engman, Annika Petersson
Fältarbetstid	2022-10-24 - 2022-10-28
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
Kostnadsansvarig	Jönköpings kommun
Kostnadsansvarig referens	Christine Forsander

8 Referenser

- Gustafsson, J. 2020. Granarp 1:2 m.fl. Arkeologisk utredning steg 1 inför planerad industri- och bostadsbyggnation på fastigheten Granarp 1:2 m.fl. Barnarp, Måsarps och Sanderyds socknar i Jönköpings kommun, Jönköpings län.
- Gustavsson, L. 1982. Bergtinget, antikvarien och kolgröparna. Tabergs Bergslag XIII. Jönköping
- Kloo-Andersson, Anna. 2007. Hårdar i Taberg - Inför villabyggnation på Tahe 1:4. Måsarps socke i Jönköpings kommun, Jönköpings län. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2007:01. Jönköping.
- Ödeén, Anna. 2009. Boplats och kolning i Taberg - Arkeologisk förundersökning av boplatsen RAÄ 214, samt kompletterande utredning inom Tahe 1:4, Måsarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län. Jönköpings läns museum rapport 2009:63. Jönköping.

